

با عضویت در سازمان جهانی مالکیت فکری حقوق طرف‌های تجاری حفظ می‌شود

اشاره:

دنیای تجارت، امروزه با مقوله‌های تازه‌ای روبه‌رو می‌باشد، مقولاتی که هر یک در جایگاه خود حتی از بعد اقتصادی ارزشمند است. این مقوله‌های تازه‌وارد به دنیای تجارت، در آینده نزدیک حقوق قابل توجهی را برای صاحبان خود ایجاد می‌کنند که بهره‌برداری از آنها بدون پرداخت حق ثبت یا حق تقلید میسر نخواهد بود و از سوی دیگر حقوق دارندگان فکر و اندیشه، مخترعان و مبتکران، دانشمندان و پژوهشگران و ... تضییع نخواهد شد.

حق مالکیت فکری، از جمله حقوق جدیدی است که وارد دنیای تجارت بین‌المللی شده است. کنوانسیون‌های متعددی در این زمینه تدوین شده که بهره‌گیری از آنها مستلزم پذیرش آنها و تغییر در قوانین داخلی متناسب با قوانین حاکم بر تجارت بین‌المللی است.

در زمینه عضویت ایران در سازمان جهانی مالکیت فکری و مزایای آن در کوتاه و بلندمدت، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با آقای دکتر سیدحسین میرحسینی معاون امور اسناد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، گفت و گویی دارد که با هم می‌خوانیم.

نام‌های تجاری و ... مورد حمایت قرار می‌گیرد. در بخش مالکیت ادبی و هنری، آثار ادبی و هنری از قبیل کتاب، مقاله، رساله، نمایشنامه، ترانه، آثار سینمایی، رادیویی، تلویزیونی، نقاشی، عکاسی و حتی طرح و نقشه فرش و گلیم و ... مورد حمایت قرار می‌گیرد.

با این توضیحات روشن است حقوق مالکیت فکری از بعد اقتصادی و توسعه اقتصادی به ویژه در زمینه سرمایه‌گذاری و انتقال فناوری

این است که موضوع این حقوق برخلاف مالکیت کلاسیک غیرعادی است و در یک تقسیم‌بندی کلی حقوق مالکیت فکری به حقوق مالکیت صنعتی، ادبی و هنری و یا حق تقلید (کپی‌رایت) تقسیم می‌شود.

■ در بخش‌های دوگانه مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی و هنری چه مواردی در نظر گرفته می‌شود؟

□ در بخش مالکیت صنعتی مواردی چون کشفیات، اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی،

■ حقوق مالکیت فکری چه نوع حقوقی است؟

□ حقوق مالکیت فکری از حقوقی است که ارزش اقتصادی و داد و ستد دارد. موضوع این حقوق شیئی غیرمادی است به عبارت دیگر فعالیت و اثر فکری انسان تحت لوای این حقوق مورد حمایت قرار می‌گیرد. لازم به ذکر است که تفاوت اساسی این حقوق با مالکیت کلاسیک یعنی اموال منقول و غیرمنقول کسه در تقسیم‌بندی‌های حقوق مطرح می‌شود،

به خصوص برای کشورهای در حال توسعه اهمیت زیادی دارد.

برای مثال می توان گفت در تمامی موافقتنامه های تجاری که میان ایران و سایر کشورها تنظیم می شود، یکی از موارد اساسی حقوق مالکیت فکری یا فکری است که ملحوظ و مطرح می شود.

به دیگر سخن، دولت طرف قرارداد باید از حقوق مالکیت فکری اتباع کشور متقابل حمایت کند. به طور خلاصه باید گفت، کشورهایی چون ایران که در حال تجربه توسعه در ابعاد مختلف هستند، حقوق مالکیت فکری در آنها باید مورد توجه قرار گیرد و متولیان این امر در جهت ارتقای این حقوق باید تلاش زیادی داشته باشند.

گفتنی است موضوع الحاق یا عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت (WTO) چندین سال است که مطرح است و برای عضویت در این سازمان موضوع موافقتنامه (TRIPS) مطرح است.

کشورهایی که در نظر دارند عضو (WTO) شوند، باید حداقل استانداردهای مربوط به حقوق مالکیت فکری را در قوانین ملی خود منظور کنند و پذیرای آن باشند. بنابراین برای تهیه مقدمات عضویت ایران در این سازمان لازم است به امر مالکیت فکری توجه جدی شود.

■ سازمان مالکیت فکری در سطح جهان به کدام سازمان وابسته است و چه اهدافی را دنبال می کند؟

□ سازمان متولی این امر، سازمان مالکیت فکری است که یکی از سازمان های مهم و اساسی و جزو سازمان های تخصصی سازمان ملل متحد است و از اهداف مهم این سازمان ارتقای حقوق مالکیت فکری در کشورها با همکاری کشورهای عضو و سازمان های بین المللی است.

سازمان مالکیت فکری برای رسیدن به این هدف، وظایفی دارد که در قوانین آن سازمان آمده است. از جمله این وظایف، حمایت بین المللی از حقوق مالکیت فکری در کشورها، تشویق کشورها به انعقاد قراردادهای بین المللی در زمینه حقوق مالکیت فکری، ارتقای قوانین ملی کشورها در خصوص مالکیت فکری است.

جمهوری اسلامی ایران چندی پیش به عضویت سازمان مالکیت فکری درآمد. مزیت این عضویت آن است که در موافقتنامه های تجاری که ایران از این پس با کشورهای مختلف امضا می کند، از موقعیت ممتازی در مذاکرات برخوردار می شود و بستر مناسبی برای عضویت جمهوری اسلامی در کنوانسیون های مربوط به تجارت ایجاد می کند. در واقع این امر مقدمه عضویت ایران در موافقتنامه های تجاری است.

■ مالکیت فکری از دیدگاه سازمان جهانی تجارت چه مفهومی دارد؟

□ در سازمان جهانی تجارت موافقتنامه «تریپس» از موافقتنامه های بسیار مهم تلقی می شود.

کشورهایی که پیشنهاد عضویت در سازمان جهانی تجارت را می دهند، باید در قانون ملی خود موافقتنامه تریپس را بپذیرند. در موافقتنامه تریپس در ارتباط با حقوق مالکیت فکری، استانداردهای حداقلی پیش بینی شده است که کشورهای متقاضی عضویت در سازمان جهانی تجارت باید آنها را در قانون ملی خود بگنجانند.

در شرایط فعلی ایران در زمینه مالکیت صنعتی می تواند با اندکی تغییر در قوانین ملی، به استانداردهای لازم برسد. اما در زمینه مالکیت ادبی و هنری مشکل دارد.

■ حقوق مالکیت فکری به طور اصولی بر چه مبنایی پایه گذاری شده است؟

این سازمان در واقع اداره کننده امور اداری تعدادی کنوانسیون است. ریشه این سازمان به سال ۱۸۸۳ بازمی گردد که در آن سال کنوانسیون پاریس و سپس در سال ۱۸۸۶ کنوانسیون برن تصویب شد.

برای اداره این دو کنوانسیون، سازمان مالکیت فکری در سال ۱۹۶۷ تأسیس شد. در سال ۱۹۷۴ این سازمان به عنوان یکی از سازمان های تخصصی سازمان ملل شناخته شد. اهداف عمده

این سازمان پیشبرد حمایت از حقوق مالکیت فکری در سراسر جهان از طریق همکاری با کشورها و سازمان‌های بین‌المللی است.

برای رسیدن به این اهداف، وظایفی به عهده سازمان گذاشته شده است که از جمله آنها، قبول یا شرکت در مدیریت توافقنامه‌های بین‌المللی در رابطه با حقوق مالکیت فکری، تشویق انعقاد قراردادهای بین‌المللی مربوط به ارتقای حمایت از مالکیت فکری، پیشنهاد همکاری به کشورهایی که خواهان کمک‌های فنی و حقوقی در زمینه مالکیت فکری هستند، جمع‌آوری و انتشار اطلاعات مربوط به حقوق مالکیت فکری و حمایت بین‌المللی از حقوق مالکیت فکری از طریق ثبت بین‌المللی این حقوق است.

■ آیا با عضویت ایران در

سازمان مالکیت فکری، از این پس علائم تجاری ایران در سطح بین‌المللی مورد حمایت قرار می‌گیرد؟

□ همان‌طور که اشاره شد، سازمان مالکیت فکری از جمله سازمان‌هایی است که ثبت بین‌المللی اختراعات و یا علائم تجاری توسط آن انجام می‌گیرد. برای مثال اگر یک صادرکننده ایرانی بخواهد کالای خود را که دارای علائم تجاری خاصی است، به دیگر کشورها صادر

کند، برای آنکه علائم تجاری کالای وی مورد سوءاستفاده قرار نگیرد، باید آن را ثبت بین‌المللی کند.

سازمان‌ها و وزارتخانه‌های ذیربط در ایران برای تحقق این امر تلاش‌هایی به عمل آورده‌اند. با تصویب الحاق ایران به موافقتنامه مادرید و پروتکل آن، علائم‌های صاحبان علائم تجاری در کشور، ابتدا در ایران ثبت می‌شود و از طریق ایران به اداره ثبت بین‌المللی در ژنو انتقال داده می‌شود. سپس این علامت در کشورهایی که متقاضی آن باشند، مورد حمایت قرار می‌گیرد.

در زمینه اختراعات نیز اگر عضویت ایران در معاهده PCT مسلم شود، می‌توان اختراعاتی که در ایران صورت می‌گیرد را در سطح بین‌المللی مورد حمایت قرار داد.

■ عضویت ایران در سازمان حقوق مالکیت فکری با چه اهدافی دنبال شد؟

□ چند موضوع توجه‌گر عضویت ایران در این سازمان بود که اهم آنها عبارتند از:

- ۱- نقش مهم حقوق مالکیت فکری در امر توسعه در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و...
- ۲- عضویت ایران در این سازمان هیچگونه الزام و تعهدی ایجاد نمی‌کند. البته این شبهه در دوره‌های قبل مجلس ایجاد شده بود که اگر عضویت ایران در سازمان مالکیت فکری منم

شود، باید کنفرانس‌های دیگر از جمله کنوانسیون برن در زمینه حق تقلید (کپی‌رایت) را هم بپذیرد و جامعه ایران ظرفیت پذیرش این کنوانسیون را ندارد. این عضویت دو بار در مجلس رد شد، اما با بحث‌های کارشناسی در دو سال گذشته، این نتیجه حاصل شد که عضویت ایران در سازمان مالکیت فکری هیچگونه الزام و تعهدی برای کشور ایجاد نمی‌کند، زیرا کنوانسیون‌هایی که تحت نظر این سازمان هستند، هر کدام دارای یک سند جدا هستند و نیاز به یک الحاق جداگانه دارد و باید در مجلس مطرح شود و مورد تصویب قرار گیرد و این سازمان فقط اداره‌کننده آن کنوانسیون‌ها است.

این سازمان از سازمان‌های غنی است و دارای بودجه چشمگیری است، زیرا حق‌الثبت دریافت می‌کند. بنابراین کمک‌های فنی، حقوقی، آموزشی و مالی زیادی می‌تواند به ایران کند.

۴- در زمینه‌های آموزشی، ایران می‌تواند از توانمندی‌های این سازمان بهره‌مند شود و کارشناسانی را با هزینه این سازمان به خارج اعزام و یا

کارشناسانی را به ایران دعوت کند.

۵- در زمینه فنی نیز مکانیزه کردن ادارات مربوط به حقوق مالکیت فکری می‌تواند از سوی این سازمان صورت گیرد. در چند سال گذشته نیز در این زمینه کمک‌های زیادی به ایران شده و این کمک‌ها در حالی صورت گرفته که ایران عضو سازمان مالکیت فکری نبوده است.

۶- با عضویت ایران در این سازمان می‌توان کشور را در مذاکراتی که برای عضویت در دیگر سازمان‌ها از جمله سازمان جهانی تجارت مورد نیاز است، از موقعیت ممتازی برخوردار کند.

۷- موارد جدیدی برای ایران مطرح است و ایران می‌تواند از کمک‌های این سازمان بهره‌مند شود. برای مثال، بحث حمایت از نقشه‌های فرش اکنون مطرح است که برای ایران اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. فقدان حمایت از نقشه‌های فرش ایران در سطح بین‌المللی زیان‌های تجاری عظیمی برای کشور ایجاد کرده است.

■ ممکن است در زمینه منافع ایران از عضویت در سازمان مالکیت فکری به ویژه در بعد تجاری توضیحات بیشتری بدهید.

□ در بعد تجاری همان طور که گفته شد به غیر از فرش، دانش سنتی و بقیه موارد، در هر مرحله‌ای که بخواهیم در کشور سرمایه‌گذاری کنیم، باید از حقوق مالکیت فکری سرمایه‌گذار حمایت و حفاظت شود.

هم اینک ایران قانون سرمایه‌گذاری خارجی را در دست تهیه دارد، اگر سرمایه‌گذار خارجی بخواهد در ایران سرمایه‌گذاری کند، حرف اول او حفظ و حمایت حقوق مالکیت فکری او است. این سرمایه‌گذار ابتدا باید مطمئن باشد که در ایران به امر مالکیت فکری اهمیت داده می‌شود.

هم اینک در موافقتنامه‌های دوجانبه تجاری که با کشورهای دیگر چون روسیه و آذربایجان منعقد می‌شود، در تمامی آنها حق و حقوق مؤلف و اختراعات از سوی کشور متقابل باید حفظ شود. اهمیت تجاری این مسأله در حدی است که ناسا صاحبان سرمایه و انتقال‌دهندگان فناوری مطمئن نشوند که حقوق مالکیت فکری آنان در ایران حفظ و تأمین می‌شود و قوانین ایران حامی آن هستند، سرمایه‌گذاری نمی‌کنند.

■ از بعد تولید و تجارت کالاهای صنعتی به ویژه محصولات نرم‌افزاری، عضویت در این سازمان چه منافع یا مضاری برای ایران دربرخواهد داشت؟

□ چنانچه یک فرد ایرانی، نرم‌افزاری را تولید کند که جنبه اختراع داشته باشد، اگر عضویت ایران در برخی از معاهدات و کنوانسیون‌های زیر نظر سازمان جهانی مالکیت فکری مسلم شود، به راحتی می‌توان از صاحب این فکر و ایده حمایت کرد.

ایران باید زمینه‌ای را فراهم آورد که اختراع یک فرد ایرانی را بتوان در سطح بین‌المللی مورد حمایت قرار داد. در شرایط فعلی چنین امکانی وجود ندارد، اما اگر ایران بتواند عضو PCT شود و یا در مورد علائم تجاری عضو پروتکل و موافقتنامه مادرید شود، این اختراع را می‌توان در داخل ثبت کرد، سپس مدارک آن را به اداره بین‌المللی در ژنو ارسال داشت و در آنجا با تقاضای متقاضی در کشورهایی که بخواهد مورد حمایت قرار گیرد، ثبت شود.

در این برهه است که اختراع به نام فرد ایرانی ثبت می‌شود و کسی که بخواهد از آن بهره‌برداری کند، باید حقوق آن را رعایت و رضایت مخترع را جلب نماید.

به دیگر سخن حق انحصاری که ثبت آن به اختراع می‌دهد، یک نوع ارزش اقتصادی است که در برخی کشورها چندین برابر کالای مورد معامله دارای ارزش است.

